

Tungkol Saan ang Modyul na Ito?

Ang **tungkulin** o bahaging ginagampanan ay isang paraan ng pagkilos na inaasahan sa isa o mga taong may partikular na posisyon sa lipunan. May kanya-kanya tayong papel na ginagampanan. Halimbawa, ginagampanan mo ang papel ng isang anak na lalaki, ama, kapatid na lalaki, manggagawa at pamangkin nang sabay-sabay. Ginagawa mo ang lahat ng iyong makakaya upang matugunan mo ang mga inaasahan sa iyo sa bawat papel na ito. Nakabatay, ang “tamang” pagkilos sa bawat papel na ito, sa kung paano ginagampanan ng ibang tao ang kanilang tungkulin. Halimbawa, hindi maaaring matukoy ang iyong tungkulin bilang anak na lalaki o babae kung hindi isaalang-alang ang ginagampanang papel ng iyong mga magulang.

Humaharap tayo sa mga pagbabago sa ilang pagkakataon sa ating buhay. Subalit sa paglipas ng panahon natututo tayong umayon, mag-isip o makaramdam at gawin ang mga nararapat sa mga ganitong sitwasyon. Sa mga pag-aayon na ito, nakakaya na nating makapagdesisyon kung paano natin higit na magagampanan ang iba’t ibang tungkulin.

Nahahati sa tatlong aralin ang modyul na ito:

Aralin 1 – *Anu-ano ang mga Ginagampanan kong Papel?*

Aralin 2 – *Kailan Nagbabago ang Ating mga Papel na Ginagampanan?*

Aralin 3 – *Sama-samang Pagpapalano at Paggawa ng Desisyon*

Anu-ano ang mga Matutuhan Mo sa Modyul na Ito?

Pagkatapos pag-aralan ang modyul na ito, makakaya mo nang:

- ◆ tukuyin ang iyong tungkulin sa pamilya, komunidad, at lipunan;
- ◆ ilarawan ang iyong pabago-bagong papel bilang miyembro ng pamilya, komunidad, at lipunan dulot ng urbanisasyon, pagbabago ng kultura, pagbabago ng kondisyon sa ekonomiya at pag-unlad ng agham at teknolohiya; at
- ◆ ipaliwanag ang mga sitwasyon o kaso sa pamilya na nangangailangan ng iyong pakikilahok sa pagpapalano at paggawa ng desisyon.

Anu-ano na ang Alam Mo?

Bago mo simulang pag-aralan ang modyul, sagutan mo muna ang pagsusulit na ito upang malaman mo kung ano na ang alam mo sa mga paksa ng modyul na ito.

Sagutan ng maikli lamang ang sumusunod na mga tanong.

1. Ipaliwanag ang istatus.

---

2. Ipaliwanag ang tungkulin o ginagampanang papel.

---

3. Ipaliwanag ang pagkakasalungat ng mga papel na ginagampanan (*role conflict*).

---

4. Ano ang kalabisan sa papel na ginagampanan (*role overload*).

---

5. Anu-ano ang iba't ibang papel na ginagampanan mo? Ilista sa ibaba ang mga ito.

a. _____

b. _____

c. _____

d. _____

e. _____

f. _____

6. Magbigay ng halimbawa ng sitwasyon kung saan nagbabago ang tradisyonal o ang dati mong papel na ginagampanan. Ilista ang mga ito sa ibaba.

a. _____

b. _____

c. _____

d. _____

e. _____

f. _____

7. Magbigay ng halimbawang sitwasyon na nangangailan ng pakikilahok sa pagpapalano ng buong pamilya. Ilista ang mga ito sa ibaba.

- a. _____
- b. _____
- c. _____
- d. _____
- e. _____
- f. _____

Kumusta naman ito? Sa palagay mo maayos ang pagsagot mo? Ihambing ang ang iyong sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 38.

Kung tama ang lahat ng iyong sagot, magaling. Ipinapakita lamang nito na marami ka nang alam tungkol sa paksa ng modyul na ito. Maaari mo pa ring pag-aralan ang modyul upang pagbalik-aralan ang mga alam mo na. Malay mo, baka may matutuhan ka pang ibang bagay dito.

Kung mababa naman ang nakuha mong iskor, huwag mag-alala. Ipinapakita lamang na para sa iyo ang modyul na ito. Makatutulong ito sa iyo na maunawaan ang ibang mahalagang konsepto na maaari mong magamit sa pang-araw-araw mong pamumuhay. Kung pag-aaralan mo nang mabuti ang modyul na ito, maaari mong matutuhan ang mga sagot sa lahat ng item sa pagsusulit at marami pang iba. Nakahanda ka na ba?

Maaari ka nang magsimula sa Aralin 1 na nasa kasunod na pahina.

Anu-ano ang mga Ginagampanan Kong Papel?

Anu-ano ang mga tungkulin mo? Bago mo ito masagot, kailangang maintindihan mo muna kung ano ang ibig kong sabihin sa “tungkulin o papel.” Ang tungkulin ay isang padron ng kilos na inaasahan sa atin dahil sa ating katayuan sa lipunan. Halimbawa, ang kapitbahay mong si Mang Kiko, ay may sumusunod na tungkulin: asawa, ama, kaibigan, kapatid na lalaki, tiyuhin, at magsasaka. May naiisip ka pa bang papel na maaari pa niyang gampanan?

Pagkaraang mapag-aralan ang aralin, makakaya mo nang:

- ◆ ipaliwanag kung ano ang kalagayan o istatus;
- ◆ ipaliwanag kung ano ang tungkulin o ginagampanang papel;
- ◆ isa-isahin ang tungkulin ng mga miyembro ng pamilya, komunidad, at lipunan;
- ◆ ilarawan ang mga kilos na sa palagay mo ay tugma sa pagganap ng iba’t ibang tungkulin; at
- ◆ ipaliwanag ang konsepto ng pagsasalungatan (*conflict*) kalabisan (*overload*) at kalabuan (*ambiguity*) sa papel na ginagampanan at ihambing ito sa iyong personal na karanasan.

Basahin Natin Ito

Mangingisda si Mario sa Barangay Bato. Nagtatrabaho naman bilang manikurista, sa isang malapit na beauty parlor ang kanyang asawa na si Neneng. Sa umaga, tinutulungan ni Mario ang kanyang asawa sa pag-aasikaso ng kanilang mga anak upang makapasok sa eskuwelahan. Bumibili siya ng pan de sal sa malapit na tindahan sa kanilang bahay upang makakain ng almusal ang mga anak bago pumasok sa eskuwelahan. Nagluluto naman ang kanyang asawa ng ulam. Pagkaraan, sama-sama ang buong pamilya na nag-aalmusal.

Pagkatapos makapag-almusal ang lahat, si Neneng naman ay pupunta na sa parlor upang magtrabaho. Sa kabilang banda, si Mario ang nagboboluntaryong maghatid sa mga bata sa eskuwelahan. Isinasakay niya ang mga ito sa kanyang tricycle papuntang paaralan. Tinatapos niya muna ang lahat ng kanyang tungkulin bago pumunta sa Balibago upang mangisda. Pagkaraan, pupunta lamang siya sa palengke upang ibenta ang kanyang mga huling isda kung walang bumibili sa tabing dagat. Kung Linggo, tinitiyak ni Mario na bumibista ang kanyang buong mag-anak sa kanyang mga magulang sa Barangay Lakan na malapit lamang na kanila.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maikli lamang ang sumusunod na mga tanong.

1. Iba't iba ang tungkulin ni Mario. Maaari mo bang ilaran ang mga ito sa ibaba? Bibigyan kita ng isang halimbawa para mas madali sa iyo. Ang isang papel na ginagampanan ni Mario ay ang kanyang tungkulin bilang asawa. Mag-isip pa ng ibang tungkulin na kanyang ginagampanan.
  - a. _____
  - b. _____
  - c. _____
2. Anu-ano ang mga kilos na inaasahan sa mga tungkulin na ito ni Mario? Ilista muli ang kanyang mga tungkulin at sa katapat nito isulat ang mga inaasahan kilos sa kanya.

Ihambing ang iyong sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 38. Gaano kagaling ang nagawa mo?

Alamin Natin

Ang istatus o kalagayan ng isang tao ay ang kanyang relatibong posisyon sa isang grupo sa lipunan. Ang ibig kong sabihin ng “relatibong posisyon” ay ang lugar o katayuan ng isang tao kumpara sa ibang tao na nasa parehong grupo. Sa ating lipunan, marami tayong paraan ng pagsasaalang-alang ng istatus. Halimbawa, maaaring maipaliwanag ang istatus kung ang pagbabatayan ay ang lahi, nasyonalidad o relihiyon. Dito sa Pilipinas, ipinapalagay na nasa mabuting istatus ang mga Kristiyano kumpara sa kapatid na Muslim dahil karamihan sa mga Filipino ay Kristiyano. Maaari ring maging batayan ng istatus ang edad, kasarian, at trabaho. Ang mga ito ang batayan ng istatus ng isang tao sa lipunan.

Inaasahan ang isang indibidwal na mag-isip, makadama at kumilos sa isang maayos na paraan dahil sa kanyang pinanghahawakang katayuan sa lipunan. Sinasabi natin na magkakatugma ang tungkulin ng mga tao. Ibig nating sabihin dito, ang “wasto” na pagkilos sa isang tungkulin ay nakasalalay sa bahaging ginagampanan ng mga tao sa paligid nito. Halimbawa, hindi nagiging malinaw ang tungkulin mo bilang manggagawa kung hindi mababanggit ang tungkuling ginagampanan ng iyong amo o mga kapwa manggagawa. Pinatutunayan nito na hindi tayo mabubuhay ng nag-iisa—kumikilos tayo kung paano kumikilos ang ibang taong nasa paligid natin.

Sa bawat tungkulin natin, may mga paraan ng pag-iisip, pagdama, at pagkilos na wasto o katanggap-tanggap. Sa salitang “katanggap-tanggap” ibig kong sabihin na inaasahan sa atin ang mga pagkilos na ito kung ginagampanan natin nang wasto ang ating mga tungkulin.

Bawat isa sa atin ay may tungkuling ginagampanan sa ating pamilya, komunidad, at lipunan. Maiisip mo kaya ang iyong mga tungkulin sa bawat sitwasyon?

Magbalik-aral Tayo

Pag-aralang mabuti ang sumusunod na sitwasyon. Sa patlang bago ang numero, isulat ang bahaging ginagampanan ng isang tao sa bawat sitwasyon.

- _____ 1. Tinulungan ni Nena ang kanyang anak na gumawa ng takdang aralin.
- _____ 2. Nagtatrabaho nang maigi si Bert sa bukid upang mapag-aral niya ang kanyang mga anak.
- _____ 3. Binibigyan ni Benjo ng payo ang kanyang kaibigan na nakipagkalas sa kanyang nobya.
- _____ 4. Sinusuportahan ni Maria ang kanyang kapatid na lalaki sa pamamagitan nang pagbibigay dito ng baon araw-araw.

- _____ 5. Inaalagaan ni Carlito ang kanyang matandang ina.
- _____ 6. Hindi tumatawid si Manuel kung pula ang ilaw trapiko. Alam niya na labag ito sa batas.
- _____ 7. Iniiwasan ni Mia na magkalat sa kalsada. Tinatapon niya ang basura sa tamang lugar upang hindi mahirapan ang mga tao sa kanilang munisipalidad na linisin ang kanilang barangay.
- _____ 8. Humingi muna si Oscar ng bendisyon sa kanyang mga magulang bago magpakasal.
- _____ 9. Estudyante si Carol ng NFE A & E na mabuting nag-aaral ng kanyang aralin.
- _____ 10. Beautician si Carmen na maagang pumapasok sa kanyang trabaho. Ginagawa niya ito upang marami siyang magawa.

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 38.
Gaano kahusay ang ginawa mo?

Subukan Natin Ito

Maliwanag na ba sa iyo kung ano ang tungkulin? Ngayon, isipin mo ang iyong mga tungkulin. Ilista ang limang tungkulin na pinakamahalaga sa iyo. Maaaring may kaugnayan ito sa iyong pamilya, komunidad o lipunan sa pangkalahatan. Sa bawat tungkuling ito, maglista ng tatlong kilos na inaasahan sa iyo ng mga taong nasa paligid mo.

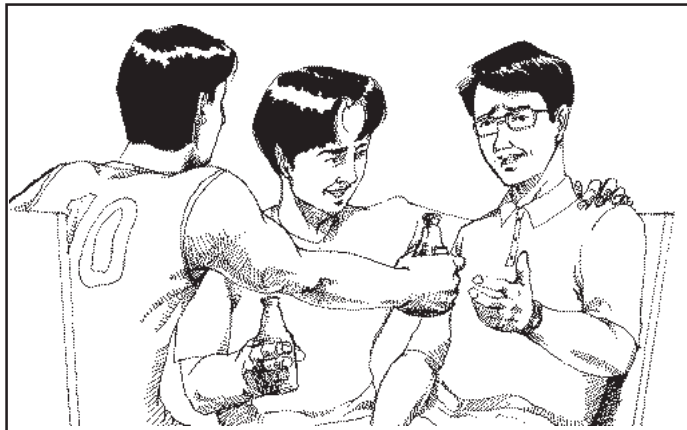

Basahin Natin Ito

Malapit si Juan sa kanyang mga kaibigan. Kung minsan, lalo na kung araw ng suweldo, niyaya siya ng kanyang mga kaibigan na mag-inuman. Niyayaya din siya ng mga ito sa sabungan upang magsugal. Kung minsan sumasama si Juan sa kanila kahit na alam niya sa kanyang kalooban na hindi ito tama. Deboto siyang Katoliko. Madalas pinipigilan siya ng kanyang paniniwala na sumama sa kanyang kaibigan pero may mga pagkakataon na napipilitan siyang sumama.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi lamang ang sumusunod na mga tanong.

1. Ano ang tungkulin na ipinakikita ni Juan sa kuwento? Ilista sa ibaba ang mga ito.
  - a. _____
  - b. _____
2. Ipinapakita ba niya ang wastong pagkilos sa parehong tungkulin? Bakit at bakit hindi?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 39. Gaano kahusay ang ginawa mo?

Alamin Natin

Kung hindi katanggap-tanggap ang inaasahang kilos sa isang tungkulin para sa isa pang tungkulin, dito natin masasabi na nagaganap ang *pagsasalungatan ng papel* (*role conflict*). Halimbawa, sa kaso ni Juan, magkasalungat ang kanyang papel bilang Katoliko at bilang isang kaibigan. Pagsusugal at pakikipag-inuman ang inaasahang tungkuling gagampanan niya bilang kaibigan. Gayunman, hindi katanggap-tanggap ang ganitong pagkilos sa isa pa niyang tungkulin—ang pagiging Katoliko.

Nagaganap ang pagsasalungatan ng papel sa iba't ibang paraan. Halimbawa, gusto ng doktor na magreseta ng *contraceptive* bilang pagganap niya sa kanyang tungkulin pero sa isang banda, nahihirapan siyang gawin ito dahil isa siyang debotong Katoliko. Isa pang halimbawa; isang manggagawa sa pabrika na napilitang magtrabaho sa ibang bansa. Bilang ama, gusto niyang mabigyan nang kaginhawaan ang kanyang pamilya pero dahil isa rin siyang nasyonalista, nahihirapan siyang magpasiya kung kailangan ba talaga niyang magtrabaho sa ibang bansa.

May naiisip ka bang pagkakataon na nararanasan mo ang pagsasalungatan ng iba't-ibang papel na iyong ginagampanan. Ano ang ginawa mo upang malutas ito?

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi lamang ang sumusunod na mga tanong.

1. Ipaliwanag ang pagsasalungatan ng iba't-ibang papel na iyong ginagampanan.

---

2. Isalaysay ang isang pangyayari kung saan nararanasan mo ang pagsasalungatan ng iba't-ibang papel na iyong ginagampanan. Ilarawan ang sitwasyon at kung ano ang ginawa mo upang malutas ito.

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 39. Gaano kahusay ang nagawa mo?

Basahin Natin Ito

Manggagawa sa isang pabrika si Maria at may anim siyang anak. Malayo ang lugar na pinagtatrabahuhan niya kaya kailangan niyang gumising bago sumikat ang araw upang makarating siya sa trabaho sa tamang oras. Kadalasan, masyadong mabigat ang trabaho sa pabrika. Dahil sa dami ng mga trabaho na kailangan niyang tapusin, ginagabi sa pabrika si Maria at ang mga kapwa niya manggagawa. Madalas, gusto siyang kausapin ng kanyang mga anak tungkol sa mga gawain nila sa eskuwelahan. Ngunit, dahil nga ginagabi siya sa pag-uwi, bihira silang magkaroon ng pagkakataong makapag-usap. Sa halip na kumonsulta sa kanilang ina, lumalapit sila sa kanilang ama at kinakausap ito tungkol sa kanilang mga pangangailangan.

Si Nano, ang asawa ni Maria ay isang magsasaka. Nauunawaan nito ang kanilang sitwasyon. Kung umaga, habang nagmamadaling pumasok si Maria sa kanyang trabaho, siya ang naghahatid sa kanilang mga anak sa eskuwelahan. Naghahanda rin siya ng kanilang almusal at baon at inihahatid sila sa eskuwelahan. Pero tinitiyak niya na magkakasama ang buong mag-anak kapag Sabado at Linggo. Sa ganitong paraan, napupunuan nila ang mga panahon na hindi sila nagkikita sa araw na may-pasok.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi lamang ang sumusunod na mga tanong.

1. Anu-ano ang mga paghihirap na nararanasan ni Maria? Bakit niya nararanasan ang ganitong mga paghihirap?

---

2. Anu-ano ang mga epekto ng mga kahirapang naranasan ni Maria?

---

3. Paano nakakaangkop ang pamilya ni Maria sa kanyang sitwasyon?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 39.
Gaano kahusay ang nagawa mo?

Alamin Natin

Kapag nakahahadlang sa isang tao ang pagganap ng isang tungkulin, upang magampanan niya ang isa pang tungkulin, sinasabing nakararanas siya nang kalabisan sa papel na ginagampanan (**role overload**). Halimbawa, naranasan ni Maria ang kalabisan sa kanyang ginagampanang papel bilang manggagawa sa pabrika. Marami siyang dapat gawin upang magampanan ang tungkuling ito kaya kung minsan hindi na niya nagagampanan ang kanyang tungkulin bilang isang ina at asawa.

Lahat tayo ay nakararanas ng kalabisan o overload sa mga papel na ating ginagampanan sa ilang bahagi ng ating buhay. Natitiyak ko na nararanasan din ninyo ito. Isipin ang isa sa iyong mga tungkulin na may mabigat na pangangailangan. Alin sa iba mo pang tungkulin ang kailangang isaayos upang makaangkop dito? Ano ang ginawa mo at nang nasa paligid mo upang matugunan ang ganitong sitwasyon?

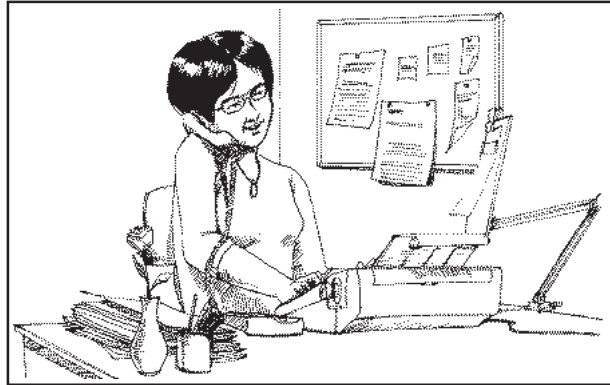

Pag-usapan Natin Ito

Isipin ang pinakamahirap mong tungkulin. Paano ito nakaaapekto sa tungkulin mo sa iyong pamilya, komunidad, at lipunan sa kabuuhan? Pumili ng kaibigan, maaaring ang iyong *Instructional Manager*, na maaari mong bahagian ng iyong karanasan sa kalabisan sa mga papel na ating ginagampanan.

Basahin Natin Ito

Bagong pasok na sekretarya si Charina sa isang maliit na pabrika sa kanilang barangay. Sinabi sa kanya na kabilang sa kanyang trabaho bilang sekretarya ang pagkokompyuter ng mga sulat ng may-ari, pagsusulat ng memo at pag-aayos o pagpapatas ng mga dokumento. Naatasan din siyang kumuha ng mga tala para sa may-ari ng pabrika kung may mga pulong. May mga panahon din na naatasan siyang maging tagatanggap ng mga bisita. Siya ang sumasagot sa mga tawag ng kliyente. Kung minsan, hiniling din sa kanya na tumulong maghanda ng *payroll* ng mga empleyado dahil hindi ito kayang gawin lahat ng taong naatasang gumawa nito.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maigsi lamang ang mga sumusunod na tanong.

1. Anu-ano ang mga trabahong inaasahang gagampanan ni Charina bilang sekretarya sa pabrika?
_____
_____
_____
2. Anu-ano ang iba pang trabaho na ginagampanan niya na hindi kasama sa tungkulin niya bilang sekretarya?
_____
_____
_____
3. Sa palagay mo ba ay nahihirapan si Charina na gawin ang ibang trabaho na hindi kasama sa kanyang tungkulin bilang sekretarya? Paano nakaaapekto ang ibang gawain ni Charina sa kanyang pangunahing tungkulin?
_____
_____
_____

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 39.
Gaano kahusay ang ginawa mo?

Alamin Natin

Kung minsan, maaaring hindi malinaw ang mga gawain na kailangan sa isang tungkulin (*role ambiguity*). Halimbawa, sa tungkulin ni Charina bilang sekretarya, hindi malinaw kung ano talaga ang kanyang tungkulin dahil gumagawa siya ng ibang gawain na hindi kasama sa diskripsyon ng kanyang trabaho. Maaari niyang tanungin ang kanyang sarili, “Kasama ba ang mga gawaing ito sa aking tungkulin bilang sekretarya?” Mahalaga na malinaw ang iyong gawain at tungkulin sa bawat ginagampanang papel upang magawa mo ito nang mabuti. Kung may mga gawain ka na hindi naman kasama sa mga tungkuling iniatas sa iyo at kumakain ito nang maraming oras (gaya nang sa sitwasyon ni Charina), maaaring maapektuhan ang iyong pangunahing gawain. Hindi ibig sabihin nito na lilimitahan mo ang iyong sarili sa mga gawaing inasahan lamang sa iyong pangunahing tungkulin. Kung kinakailangan sa sitwasyon, dapat nakahanda kang umangkop.

Maaaring hindi rin malinaw ang iba pang tungkulin tulad ng tungkulin bilang anak o kapatid na lalaki/babae. Maaari din itong pagmulan ng kalabisan sa papel na ginagampanan. Makakaisip ka pa ba ng ibang papel na hindi masyadong malinaw kung anu-ano ang mga tungkulin?

Pag-usapan Natin Ito

Mag-isip ng sariling karanasan hinggil sa di malinaw na mga tungkulin sa isang papel na ginagampanan. Kailan mo naranasan ito? Ano ang ginawa mo at ang nasa paligid mo upang makaangkop sa sitwasyon? Talakayin ito kasama ang iyong kaibigan, miyembro ng pamilya o *Instructional Manager*.

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan

Ipaliwanag ang sumusunod na mga termino.

1. Tungkulin o papel na ginagampanan

---

2. Istatus

---

3. Pagsalungatan sa mga papel na ginagampanan (role conflict).

---

4. Kalabisan sa mga papel na ginagampanan.

---

5. Di malinaw na papel na ginagampanan.

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pp. 39–40. Gaano kahusay ang nagawa mo? Nakuha mo ba lahat ang tamang sagot? Kung oo, magaling. Kung hindi, huwag mag-alala. Pagbalik-aralan mo ang mga bahagi ng aralin na hindi mo naintindihan ng mabuti bago magpatuloy sa Aralin 2.

Tandaan Natin

- ◆ Tumutukoy ang *tungkulin* sa inaasahang paraan ng pagkilos batay sa istatus ng isang tao sa lipunan.
- ◆ Tumutukoy ang *istatus* sa katayuan ng isang tao sa lipunan.
- ◆ Nagaganap ang pagsasalungatan ng mga papel na ginampanan kung ang mga gawain sa isang tungkulin ay hindi sang-ayon sa kung ano ang katanggap-tanggap na kilos sa ibang tungkulin.
- ◆ Nagaganap ang kalabisan sa mga papel na ginagampanan kung lubhang mabigat ang mga gawain para sa isang tungkulin na nagiging sanhi ng pagpapabaya sa iba pang tungkulin.
- ◆ Nagaganap ang kalabuan sa papel na ginagampanan kung hindi maliwanag ang mga gawaing kailangang gampanan sa isang tungkulin.

Kailan Nagbabago ang Ating mga Papel na Ginagampanan?

Ngayong alam mo na kung ano ang mga tungkulin na ginagampanan ng mga tao sa kanilang pamilya, komunidad, at lipunan, pag-uusapan natin ang tungkol sa mga sitwasyon kung saan nagbabago ang mga tungkuling ito. Halimbawa, maaaring piliin ng isang ina na pumunta sa ibang bansa upang kumita nang malaki at maitaguyod ang kanyang pamilya sa matatag na paraan. Siyempre, magbabago ang kanyang tungkulin bilang ina at asawa dahil sa pangyayari o sitwasyong ito. Ang ibang miyembro ng kanyang pamilya, ang kanyang asawa o kaya ang anak ay susubukang gagampanan ang kanyang tungkulin bilang ina upang matugunan ang sitwasyon. Isa lamang ito sa mga halimbawang sitwasyon na nangangailangan ng pagbabago sa mga tungkulin.

Pagkatapos mapag-aralan ang aralin, makakaya mo nang:

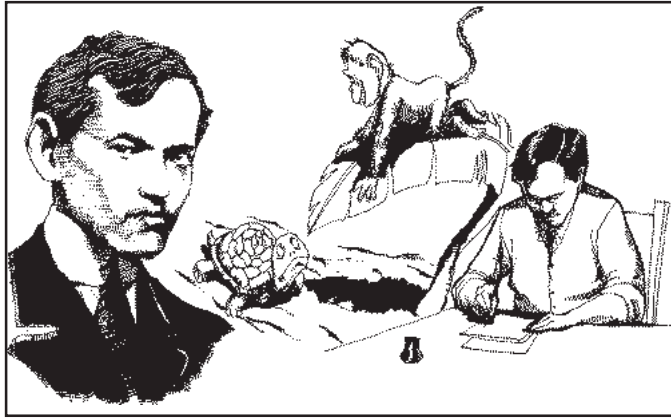
- ♦ ilarawan kung paano nakakaapekto ang iba't ibang midya tulad ng telebisyon, radyo, at kompyuter sa pagganap ng isang tungkulin;
- ♦ talakayin kung paano nakakaapekto sa pagganap ng tungkulin ang bumubuting istatus ng mga babae sa bahay, sa trabaho at sa politika; at
- ♦ ilarawan kung paano nakakaapekto ang iba't ibang sitwasyon tulad ng nag-iisang magulang sa tungkulin sa pamilya.

Basahin Natin Ito

Si Dr. Jose Rizal ang pinaniniwalaang unang kartunista na nailatha ang gawa. Habang bumibisita siya sa kanyang kaibigang si Antonio Luna noong 1886, iginuhit niya ang kuwentong-bayan na Tagalog “Ang Unggoy at ang Pagong” sa album ni Ginang Luna. Nakatawag-pansin ito kay Dr. H. Kern isang Europeo na etnologo at eksperto sa kultura ng Dutch-Malay. Ginawang paksa ni Dr. Kern sa kanyang papel sa International Congress of Orientalists sa Stockholm, Sweden ang iginuhit ni Rizal sa taon ding yaon. Inilabas din niya ito na isang monograph noong 1889.

Nasa pag-iingat ngayon ng Jose Rizal Centennial Commission ang orihinal na ilustrasyong ito.

Inilalarawan sa kuwentong ito na ang kakayahan ng isang tao ay nasa yaman ng ideya na itinago sa kanyang utak. Ibinigay ang katalinuhan para sa kadakilaan hindi upang maglunoy sa walang kuwentang kaalaman.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi lamang ang mga sumusunod na tanong.

1. Ano ang natutuhan mo sa kuwento ni Rizal?

---

2. Ano ang sinasabi ng seleksiyong ito tungkol sa tao? Sa paanong paraan magagamit sa mabuti ang katalinuhan ng isang tao?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 40. Gaano kahasay ang nagawa mo?

Alamin Natin

Ang komunikasyong pangmadla ang susi ng pag-unlad sa siglong ito. Nagbibigay daan ito sa iba't ibang nasyonalidad na maibahagi ang kanilang mga kakayahan at ideya sa isa't isa upang makatulong sa pagpaunlad at paghubog ng kanilang lipunan. Kahit gaano kahasay ng teknolohiya, nagiging walang silbi ito kung hindi ito ibinabahagi sa iba. Kahit gaano kahasay o kaepektibo ang trabaho, nawawala ang kahalagahan nito kung walang pakikilahok ng ibang tao. Sa pamamagitan ng pangmadlang komunikasyon, maraming bagay ang nagiging posible kaugnay sa mga paraan kung paano tayo nakikipag-ugnay sa ibang tao.

Subukan Natin Ito

Sagutan nang maiksi lamang ang sumusunod na mga tanong.

1. Ilarawan kung paano mo napakikinabangan ang pangmadlang midya. Batay sa sariling karanasan ano ang nakukuha mong benipisyo mula dito?

---

2. May mga sitwasyon ba kung saan ang pangmadlang midya (telebisyon, radyo o diyaryo) ay naging masama o walang pakinabang para sa iyo? Paano? Ano ang ginawa mo tungkol dito?

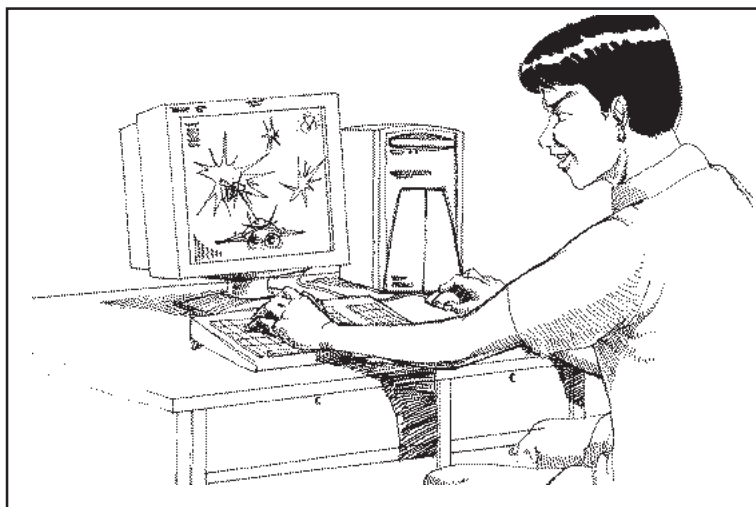

Ipakita ang iyong mga sagot sa iyong *Instructional Manager*.

Basahin Natin Ito

Nalululong sa kompyuter si Chito. Estudyante siya sa mataas na paaralan subalit kahit na marami siyang takdang-aralin sa eskuwela, inuuna muna niya ang paglalaro sa kanyang paboritong laro sa kompyuter ng tatlong oras bawat araw. Natutuwa siya rito nang husto dahil bago pa lamang ang kompyuter sa kanilang probinsiya. Kung minsan umaabot sa anim na oras ang kanyang paglalaro bawat araw! Dahil dito, hindi niya nagagawa ang kanyang mga takdang-aralin. Kaunting oras na lamang ang iginugugol niya sa tabi ng mga magulang at kapatid dahil mas mahabang oras ang iginugugol niya sa harap ng kompyuter.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi lamang ang sumusunod na mga tanong.

1. Ano ang masasabi mo tungkol kay Chito? Nagagawa pa ba niya ang kanyang tungkulin bilang isang estudyante?

---

2. Nagagawa pa ba niya ang kanyang tungkulin bilang anak at kapatid na lalaki? Bakit mo nasabi ito?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 40. Gaano kahusay ang ginawa mo?

Alamin Natin

May sariling gamit at pakinabang ang iba't ibang anyo ng midya.

Nilalaro ng radyo ang imahinasyon ng mga tao at ginagamit ang kakayahan sa pag-unawa ng mga nakikinig sa mga naririnig nilang salita. Maaaring ikuwento ng brodkaster sa radyo ang buong kuwento sa paggamit lamang ng tunog. Isang popular na paraan ng komunikasyon ang pag-aanunsiyo sa radyo. Napatunayan na mahalaga ito sa pagbibigay nang balita tulad ng laro sa PBA at sa mga makasaysayang kaganapan tulad ng EDSA Revolution. Mahalaga din ito sa mga tsuper na kailangang malaman ang sitwasyon ng trapiko. Sa anong sitwasyon mahalaga para sa iyo ang radyo?

Isang klase ng brodkast midya ang radyo. Kapag sinabi nating **brodkast midya**, tinutukoy natin ang uri ng midya na gumagamit ng tunog at/o mga biswal. Ang iba pang uri ng brodkast midya ay ang telebisyon, *videotapes*, at mga laro sa kompyuter. Nakatutulong din ang mga ito sa atin. Katulad ng radyo, nagbibigay sa atin ng impormasyon ang telebisyon. Nakakaaliw ang ibang mga programa sa telebisyon. Nakatutulong din ang mga videotapes. Ang ibang mga pelikula sa videotape ay ginagamit na pantulong sa pagtuturo. Halimbawa, maaari kang makapanood ng videotape tungkol sa katawan ng tao upang malaman mo ang mga bahagi at gamit ng mga ito.

Ang isa pang mahalagang anyo ng komunikasyon ay ang midyang pasulat. Halimbawa dito ang mga diyaryo, libro at komiks. Kabilang sa midyang pasulat ang lahat ng uri ng naisusulat at nailalathalang gawa. Katumbas ng brodkast, epektibong paraan din sa komunikasyon ang midyang pasulat. Ito ang nagpapaalam sa atin ng

mga pangyayaring nagaganap hindi lamang sa ating komunidad kundi pati na rin sa buong mundo.

Kahit na marami tayong mahusay at epektibong paraan ng komunikasyon sa kasalukuyan, dapat isaisip din natin na kailangang gamitin ito ng tama. Ibig sabihin, hindi dapat labis ang paggamit natin ng midya. Naaalala mo ba ang kuwento ni Chito? Kahit na mabuti para sa kanya ang paglalaro sa kompyuter paminsan-minsan, nagsisimula na itong maging labis. Dahil dito, nakakaligtaan niya ang kanyang tungkulin bilang isang estudyante, bilang miyembro ng kanyang pamilya at bilang kaibigan.

Tulad ni Chito, maaari din tayong malulong sa ibang uri ng midya tulad ng radyo, telebisyon, mga libro at komiks. Maaari itong makaubos ng oras natin para sa ating pamilya kung labis ang paggamit natin nito. Maaaring makaapekto talaga ito sa ating tungkulin sa pamilya, komunidad, at lipunan. Mag-isip ng karanasan kung saan hindi mo nagawa ang iyong tungkulin dahil nalulong ka sa iba't ibang uri ng midya?

Kailangang mag-iingat ka rin sa mga impormasyong nakukuha mo sa iba't ibang uri ng midya. Tulad nang natutuhan natin mula sa kuwento ni Rizal, ibinigay ang katalinuhan para sa kadakilaan hindi upang maglunoy sa walang kuwentang kaalaman.

Subukan Natin Ito

Sagutan nang maiksi lamang ang mga sumusunod na tanong.

1. Mag-isip ng midya na ginagamit mo. Gumawa ng listahan ng mga ito at isulat ang haba ng oras na iginugugol mo rito bawat araw. Halimbawa, gustong-gusto mong manood ng telebisyon at tatlong oras ang iginugugol mo bawat araw para manood dito.

---
2. Naranasan mo na bang nakaligtaan gawin ang isang trabaho (may kinalaman sa ilang tungkulin) dahil sa labis na paggamit ng midya. Ano ang ginawa mo upang malutas ang ganitong sitwasyon? Ibahagi ang iyong karanasan sa isang kamag-aral.

---

3. Paano nagkakaroon ng negatibong epekto sa pagganap ng tungkulin ang sobrang paggamit ng midya?

---

4. Mahalaga sa atin ang pagpili ng midya na makapagbigay sa atin ng mga impormasyong ating magagamit. Kung bibigyan mo ng marka ang iyong sarili sa iskalang 1–10 base sa kung paano mo sinusuri ang isang babasahin, ano ang markang matatanggap mo?

Ipakita ang iyong mga sagot sa iyong *Instructional Manager*.

Pag-aralan ang talahanayan sa ibaba at pagkatapos bigyan ng marka ang iyong sarili.

1	Binabasa ko ang lahat ng nakakatawag na
2	Tinitingnan ko muna ang titulo bago ko ba artikulo/aklat.
3	Inaalam ko muna ang kredibilidad ng sum basahin ang kanyang naisulat na akda.
4	Binabasa ko muna ng pahapyaw ang pahin para malaman kung gaano kalalim at kaha libro.
5	Binabasa ko ang mga rebyu o mga isinusu o artikulo na binabasa ko.
6	Nagtatanong ako sa taong eksperto tungko ito babasahin.
7	Ginagawa ko ang 2, 3 at 4.
8	Ginagawa ko ang 2, 3, 4 at 5.
9	Ginagawa ko ang 2, 3, 4, 5 at 6.
10	Ginagawa ko ang lahat at binabasa ko lam materyal na sa palagay ko'y kapakipakinal

Basahin Natin Ito

Nag-iisang magulang lamang si Carla. Namatay ang kanyang asawa sa aksidente maraming taon na ang nakalilipas. Siya at ang kanyang asawa ay may isang anak. Dahil nag-iisa na lamang siya, kailangan niyang kumita upang buhayin ang kanyang anak. Hindi siya matutulungan ng kanyang mga magulang dahil siya ang panganay na anak at may tatlong kapatid pa siyang nag-aaral. Nagtitinda siya ng isda sa palengke. Sa umaga bago siya pumunta sa palengke, may binabayaran siyang taga-alaga ng kanyang anak na si Miguel. Pinapalitan niya ang tagapag-alaga pag-uwi niya sa gabi. Kailangan ni Carla ng matatag na kalooban at malusog na kaisipan upang magampanan niya ang kanyang tungkulin bilang nag-iisang magulang.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi lamang ang sumusunod na mga tanong.

1. Bakit sa palagay mo mas mahirap ang nag-iisang magulang kaysa dalawang magulang?

---

2. Ano ang ginawa ni Carla upang mabuhay niya ang kanyang anak? Paano kaya ang kanyang sitwasyon kung may asawa siya?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 40. Gaano kahusay ang ginawa mo?

Alamin Natin

Karaniwan sa panahon ngayon ang nag-iisang magulang. Nangyayari ito kung binubuhay ng mag-isa ng magulang ang kanyang anak. Maraming posibleng dahilan kung bakit nangyayari ito. Minsan, ipinanganak ang bata na hindi kasal ang kanilang magulang. Maaari din namang ipinanganak ang bata na hindi pa nakakasal ang mga magulang at sa kung anong kadahilanan ay hindi pa maaaring magpakasal ang mga magulang kaya ang isa sa kanila ang magdadala ng responsibilidad sa pagpapalaki sa bata/mga bata. Kung minsan naman namatay ang isa sa mga magulang tulad ng sa kaso ni Carla.

Maraming responsibilidad ang nag-iisang magulang. Kalimitan, siya ang sumasagot sa pangangailangang pinansiyal ng mga bata. Kailangan niyang kumita nang maraming pera upang mapakain at mapag-aral niya ang mga ito. Bukod pa sa pisikal na pangangailangan ng mga bata, kailangan din niyang maging *mature* upang matugunan ang mga emosyonal at espiritwal na pangangailangan ng mga bata. Kailangan din ng nag-iisang magulang na maging independiyente, may matatag na emosyon, pag-iisip, pananampalataya at paniniwala.

Sa ganitong pagkakataon, hindi lamang niya ginagampanan ang tungkulin ng isa kundi dalawang magulang. Ibig sabihin, kailangan niyang gampanan ang tungkulin ng ama at ina sa kanyang mga anak. Kaya talagang mahirap maging nag-iisang magulang.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi ang mga sumusunod na tanong.

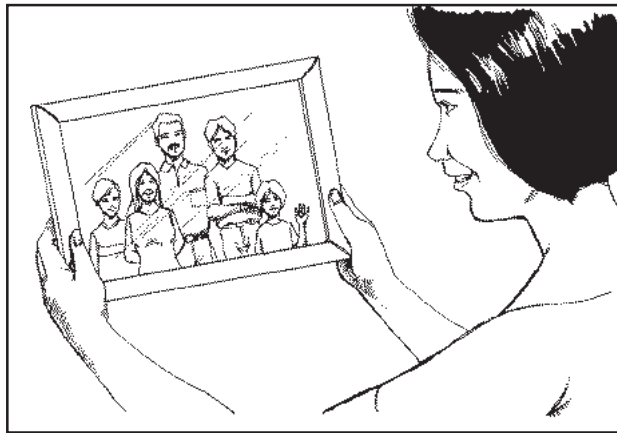
1. Anu-ano ang mga dahilan kung bakit may mga nag-iisang magulang?
_____
_____
_____
2. Anu-ano ang mga ginagampanang tungkulin ng nag-iisang magulang sa kanyang mga anak?
  - a. _____
  - b. _____
3. Anu-anong mga katangiang dapat mayroon ang nag-iisang magulang upang makayanan niyang palakihin ang kanyang mga anak?
_____
_____
_____

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 40. Gaano kahasay ang iyong nagawa?

Basahin Natin Ito

Apat na taon nang nagtatrabaho sa ibang bansa si Gina. Nagtatrabaho siya sa Saudi Arabia bilang katulong upang mapag-aral niya ang kanyang mga anak. Lima ang kanyang anak, dalawang lalaki at tatlong babae. Nasa unang taon na sa kolehiyo ang kanyang panganay at nasa ikalimang baitang naman ang bunso. Bago pumunta si Gina sa ibang bansa, simpleng may-bahay lamang siya.

Isang maggagawa ang kanyang asawa na si Rico. Dahil malayo si Gina, ito ang nag-aalaga sa kanilang mga anak. Sa una, nahirapan si Rico na makaangkop sa ganitong sitwasyon dahil hindi siya sanay mag-alaga ng kanilang mga anak. Nang lumipas ang dalawang buwan, naging maayos na ang lahat. Tinutulungan ng matatandang kapatid ang mga batang kapatid sa paggawa ng mga takdang aralin at proyekto sa eskuwelahan. Alam ng mga bata na kailangan nilang mag-aral ng mabuti dahil nagtatrabaho ang kanilang ina para sa kanila.

Tuwing pasko lamang nakakauwi sa Pilipinas si Gina kaya sinusulatan niya ang mga ito isang beses isang linggo. Sumasagot naman sila sa kanyang mga sulat. Nagpapadala din siya nang mga *voice tape* at larawan.

Kahit na nangungulila si Gina sa kanyang pamilya, pinatatatag niya ang kanyang sarili para sa kanila dahil gusto niyang makatapos ng pag-aaral ang kanyang mga anak. Alam naman niya na pansamantala lamang ang kanilang pagkakalayo at ilang taon na lamang ay makakauwi na rin siya at makakapiling na niya ang kanyang pamilya.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi ang sumusunod na tanong.

1. Ano ang mga dahilan kung bakit nagtatrabaho si Gina sa ibang bansa?

---

2. Ano ang kanyang ginagawa upang hindi siya mangelila sa kanyang pamilya?

---

3. Anu-ano ang mga naranasang pagbabago sa tungkulin ng mga taong ito?

a. Gina _____

b. Rico _____

c. Kanilang mga anak _____

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 41.
Gaano kahusay ang nagawa mo?

Alamin Natin

May mga sitwasyon na kailangan ng isang miyembro ng pamilya na mangibang bansa o lumayo upang kumita para sa pamilya. Dahil dito, may mga pagbabago sa mga tungkulin ng bawat miyembro at maging sa tungkulin ng mga taong nakapaligid sa kanila upang makaangkop sa sitwasyon. Balikan mo ang kuwento ni Gina. Kung may-bahay lamang siya noon, kailangan niyang magbago ng papel bilang overseas contract worker. Alam natin na kabilang sa trabaho ng isang may-bahay ang pagluluto para sa pamilya, paghahanda ng baon, paglalaba, paghuhugas ng mga plato, at pag-aalaga ng mga bata. Bilang *overseas contract worker* ginagawa rin niya ito lahat kaya lang may amo siya na nagbabayad ng kanyang serbisyo. Malinaw na pagbabago ang pagpunta niya sa malayong lugar upang kumita para sa kanyang pamilya. Sina Rico at ang kanilang mga anak ay dumadanas din nang pagbabago sa kani-kanilang tungkuling ginagampanan.

Pag-usapan Natin Ito

Naranasan mo na ba ang malayo sa pamilya? Anu-anong pagbabago ang nararanasan mo at ng iyong pamilya? Nakaangkop ka ba nang maayos sa ganitong sitwasyon? Ibahagi ang iyong kuwento sa iyong kamag-aaral.

Basahin Natin Ito

Noong 1937, Si Cecilia Muñoz Palma ang nakakuha nang pinakamataas na iskor sa bar exams sa gulang na 24.

Highschool valedictorian siya sa St. Scholastica's College. Nag-aral siya ng abogasya sa Unibersidad ng Pilipinas habang nagtatrabaho siya bilang *clerk-typist* sa National Library. Nang matapos siya, nagtrabaho siya bilang taga-sulat ng mga panukalang batas at mananaliksik sa National Assembly sa loob ng tatlong taon. Pagkaraan nito, nag-aral siya sa Pamantasan ng Maynila. Dahil sa kanyang magandang rekord, binigyan siya scholarship sa Unibersidad ng Yale ng American Association of University Women. Tinanggap din niya ang kanyang degree sa Master of Laws noong 1954 mula sa Unibersidad ng Yale.

Sa ngayon, may tatlo siyang anak, dalawang lalaki at isang babae.

Pag-isipan Natin Ito

Sagutan nang maigsi ang mga sumusunod na tanong.

1. Sa palagay mo ba pangkaraniwan na sa mga babae ang magiging abogado sa panahon ngayon? Bakit/Bakit hindi?

---

2. Maaari ka bang makapag-isip ng ibang dakilang babae ng kasalukuyang panahon? Ano sa palagay mo ang nagpadakila sa kanila?

---

3. May kaibigan ka ba na isang ina na nagtatrabaho? Bakit sa palagay mo mahirap maging isang ina na nagtatrabaho?

Ipasuri ang iyong mga sagot sa iyong *Instructional Manager*.

Alamin Natin

Maraming mga babae na katulad ni Punong Mahistrado Cecilia Muñoz Palma na naging matagumpay sa larangan na karaniwang pinangungunahan ng mga lalaki. Sa panahon ngayon, marami na tayong makikitang babae sa halos lahat ng larangan—abogasya, medisina, arkitektura, pisika, *aeronautics* at kahit sa militar!

Unti-unti, nagbabago ang tungkuling ginagampanan ng mga babae. Kung noong unang panahon inaasahan lamang ang mga babae na gumawa ng mga gawaing bahay at maging mabuting may-bahay, nasa propesyon na sila ngayon na kilalang lugar ng mga lalaki. Habang patuloy ang mabuting pagsusulong na ito, nagiging mas mahirap sa mga nagtatrabahong babae na gampanan ang kanilang gawain. Halimbawa, kailangan nilang gampanan nang mabuti ang tungkulin nila bilang ina at asawa at tiyakin din na magagampanan nila nang mabuti ang kanilang mga trabaho. Dapat nating ikarantal ang patuloy na pagsulong ng kalagayan ng mga babae sa ating lipunan. Totoong hindi madali kay Mahistrado Cecilia Muñoz Palma na gampanan nang mahusay ang kanyang mga tungkulin—ina, asawa at punong mahistrado!

Pag-isipan Natin Ito

Sagutan nang maiksi ang mga sumusunod na tanong.

1. Ano ang nakikita mo sa iyong paligid na nagpapahiwatig nang pagsulong ng istatus ng mga babae sa lipunan? May nakikita ka bang nagpapatunay nito sa iyong komunidad?

---

2. Kung nagtatrabaho ang iyong ina upang kumita para sa inyong pamilya, ano ang magagawa mo at ng ibang miyembro ng iyong pamilya upang gumaan ang buhay ng inyong ina?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 41. Gaano kahusay ang nagawa mo?

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan

Sagutan nang maiksi ang mga sumusunod na tanong.

1. Bakit nakararanas ang mga tao ng pagbabago sa tungkulin?

---

2. Anu-anong mga pagbabago sa tungkulin ang napagdaanan mo na? Bakit ka dumaan sa ganitong pagbabago?

Ikonsulta sa iyong *Instructional Manager* ang iyong mga kasagutan.

Tandaan Natin

- ◆ Nagbabago ang mga tungkulin na ginagampanan ng tao sa maraming kadahilanan; upang makaangkop sa panahon at pagbabago sa kanilang paligid, mabigyan nang mabuting kinabukasan ang kanilang mga pamilya, at iba pa.
- ◆ Ang pangmadlang midya, bilang kasangkapang tumutulong sa ating pag-unlad, ay maaaring maging dahilan nang marahas na pagbabago sa ating buhay at sa iba pang tungkulin na ating ginagampanan sa ating pamilya, komunidad at sa buong mundo.

Sama-samang Pagpaplano at Paggawa ng Desisyon

May mga sitwasyon sa ating buhay na sa paggawa ng isang mabuting desisyon, kailangan nating alamin kung ano ang iniisip ng bawat miyembro ng ating pamilya. Halimbawa, kung may plano kang magtrabaho sa labas ng bansa, kailangan mong ipaalam ito sa ibang miyembro ng iyong pamilya. Sa ganitong paraan, maisasaalang-alang ang mabuti at di mabuting idudulot ng iyong desisyon sa iyong pamilya. Marami pang sitwasyon na nangangailangan ng sama-samang pagpaplano at paggawa ng desisyon.

Pagkaraang mapag-aralan ito, maaari mo nang matukoy ang mga sitwasyon na nangangailangan nang sama-samang pagpaplano at paggawa ng desisyon tulad ng mga isyu kung ilang anak ang gusto, ang pagpapaaral sa mga bata, mga kurso na kukunin nila, ang pagtatrabaho sa ibang bansa ng isang miyembro ng pamilya, patakaran sa bahay, hatian sa mga gawaing bahay, at iba pa.

Basahin Natin Ito

Bagong kasal lamang si Kiko at Leah. Madalas silang nag-uusap tungkol sa bilang ng anak na gusto nila. Isinaalang-alang nila ang kinikita ng bawat isa buwan-buwan, ang inuupahang bahay na kanilang tinitirhan, ang perang ibinigay nila sa magulang ni Leah buwan-buwan at ang plano ni Kiko na pumunta sa ibang bansa. Dahil sa ganitong mga katwiran nagkasundo sila na dalawang anak lamang ang gusto nila. Nagkasundo rin sila na dalawang taon ang pagitan bago sundan ang unang anak.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi ang mga sumusunod na tanong.

1. Ilang anak ang pinaplano nina Kiko at Leah? Anu-ano ang mga isinaalang-alang nila bago sila nakapagdesisyon?

---

2. Anu-ano ang iba pang bagay na kailangang isaalang-alang ng mag-asawa sa pagpapalano ng pamilya?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 41. Gaano kahusay ang ginawa mo?

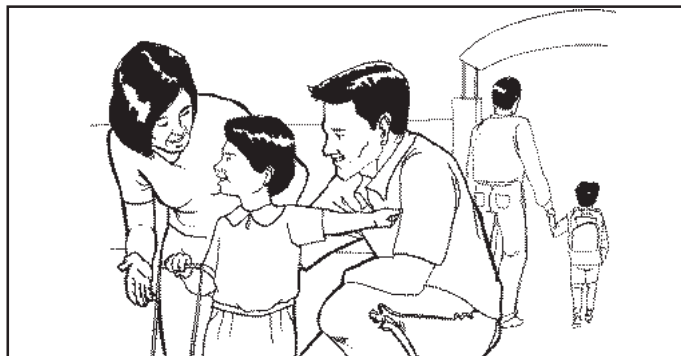
Subukan Natin Ito

Tanungin ang iyong mga magulang kung paano sila nakapagdesisyon kung ilang anak ang gusto nila. Ilista ang kanilang mga dahilan. Ibahagi ang mga dahilan ito sa kamag-aaral.

Basahin Natin Ito

May tatlong taong gulang na anak sina Pido at Carla. Napagpasiyahan nila na panahon na upang pag-aralin ang kanilang anak. Kinuwenta nila kung magkano ang gagastusin nila bawat buwan sa pagkain, transportasyon, upa, elektrisidad at tubig. Nalaman nila na ₱300 lamang kada buwan ang maaari nilang gastusin para sa pag-aaral ng kanilang anak. Dahil dito, nagpasiya sila na pag-aralin ang kanilang anak sa Mary Mount, isang eskuwelahang *nursery* na malapit sa kanila.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi lamang ang sumusunod na mga tanong.

1. Anong eskuwelahan ang napili nina Pido at Carla para sa kanilang anak? Anu- ano ang mga isinaalang-alang nila bago gumawa ng desisyon?

---

2. Ano pa ang ibang mga bagay na dapat isaalang-alang upang makagawa ng desisyon sa pag-aaral ng anak?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 41. Gaano kahusay ang nagawa mo?

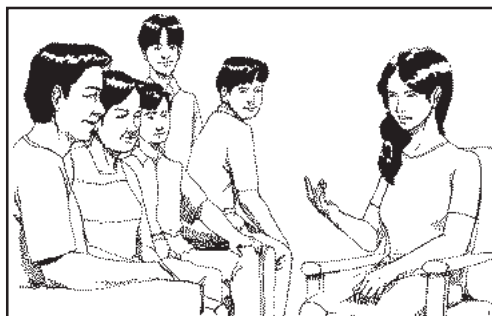
Pag-usapan Natin Ito

Itanong sa iyong mga magulang kung ano ang isinaalang-alang nila sa pagpili ng eskuwelahan na papasukan mo noong bata ka pa. Ilista ito at ibahagi sa kamag-aaral.

Basahin Natin Ito

Nakapagtapos si Nina sa mataas na paaralan. Gusto niyang kumuha ng bokasyonal na kurso. Bago siya mamili ng kursong kukunin, naisip niya ang kalagayang pinansiyal ng kanyang pamilya—magkano ang kinikita ng kanyang mga magulang buwan-buwan, ang katotohanang may tatlo siyang kapatid na lalaki na nag-aaral sa hayskul at ang kanyang mga interes. Naisip niya na mas mabuti kung kukuha na lamang siya ng pananahi dahil gustong-gusto naman niyang manahi at mahilig siyang magsuot nang magagandang damit. Pinag-usapan nila ito ng kanyang pamilya at napagpasiyahan nila na maaari siyang bigyang ng ₱400 buwan-buwan para sa kanyang pag-aaral.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi lamang ang sumusunod na mga tanong.

1. Anong kurso ang napiling kunin ni Nena? Ano ang isinaalang-alang niya bago makarating sa ganitong desisyon?

---

2. Ano pa ang ibang mga bagay na dapat isaalang-alang sa pagpili ng kurso sa kolehiyo?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 41. Gaano kahusay ang nagawa mo?

Pag-usapan Natin Ito

Maghanap ng isa o dalawang kaibigan na nagpaplanong kumuha ng kurso sa kolehiyo. Anu-ano ang mga isinaalang-alang nila bago pumili ng kursong gusto nila? Ibahagi ang mga ito sa kamag-aaral.

Basahin Natin Ito

Nagpaplano si Gardo na pupunta sa Taiwan upang mamasukan bilang manggawa sa pabrika. Bago siya gumawa nang pinal na desisyon, sinabi niya sa kanyang asawa ang planong ito. Isinaalang-alang nila ang halaga ng pera na kailangan nila buwan-buwan upang masuportahan ang dalawa nilang anak, na isang beses sa isang taon lamang maaaring makauwi si Gardo sa Pilipinas, at ang pagtungtong sa hayskul ng panganay niyang anak. Napagpasiyahan nila na limang taon lamang siya magtatrabaho doon. Sa ganitong paraan, makakapag-ipon sila nang sapat para sa pag-aaral ng kanilang mga anak at makapagtatayo ng sariling negosyo. Pinagplanuhan din nila na kukuha ng *college plan* para sa kanilang dalawang anak.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi lamang ang mga sumusunod na tanong.

1. Paano nabuo ni Gardo ang kanyang desisyon na magtrabaho sa Taiwan? Anu-ano ang mga bagay na isinaalang-alang niya?

---

2. Anu-ano pa ang mga bagay na dapat isaalang-alang upang makabuo ng desisyon bago magtrabaho sa ibang bansa?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 42. Gaano kahusay ang nagawa mo?

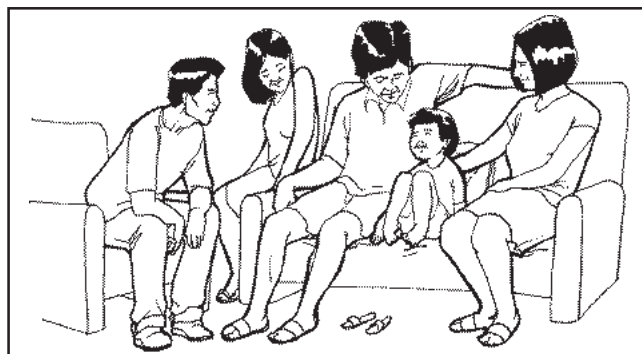
Subukan Natin ito

Maghanap ng kaibigan na nakapagtrabaho sa ibang bansa. Tanungin siya kung ano ang mga bagay na isinaalang-alang niya bago makabuo ng desisyong magtrabaho doon. Ilista ang mga ito.

Basahin Natin Ito

Malapit sa isa't isa ang bawat miyembro ng pamilya Reyes. Ipinapaalam ng bawat miyembro ng pamilya ang nangyayari sa isa't-isa. Pinag-uusapan nila ang kanilang mga problema, pinagkakaabalahan at mga bagay na makapagpapaligaya sa kanila. Bilang isang pamilya, may patakaran sila na dapat lahat ay nasa bahay na nang ika-8:00 ng gabi. Pinagkasunduan nila na kung sinoman sa kanila ang gagamit ng isang bagay sa bahay, kailangan itong isauli sa tamang lugar. Madami pa silang ibang mga patakaran sa loob ng bahay.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan nang maiksi ang mga sumusunod na tanong.

1. Anu-anong mga patakaran sa bahay ang sinusunod ng pamilya Reyes? Paano nila napagdesisyunan ang ganitong mga patakaran?

---

2. Bakit sa palagay mo mahalagang pagkasunduan ang mga patakaran ng buong pamilya? Ano ang mangyayari kung isa o dalawa lamang sa miyembro ng pamilya ang magdedesisyon sa mga patakaran sa bahay?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 42. Gaano kahusay ang nagawa mo?

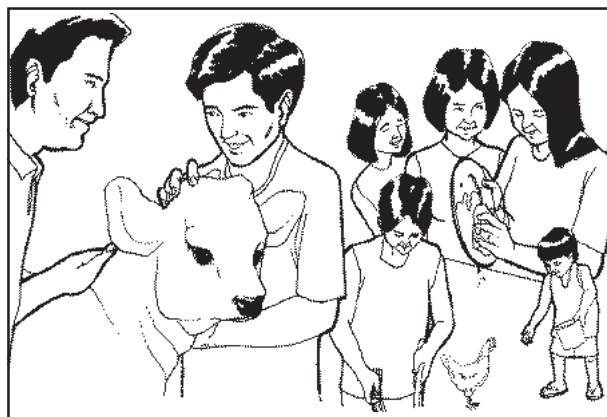

Pag-isipan Natin Ito

Mayroon bang mga patakaran sa inyong bahay? Paano ninyo nabuo ang mga ito? Tumulong ba ang lahat ng miyembro ng iyong pamilya sa pagbuo nito?

Basahin Natin Ito

Malaki ang pamilya ni Miko. Anim ang kanyang kapatid—tatlong kapatid na lalaki at tatlong babae. Wala silang katulong sa bahay. Dahil dito, napagpasiyahan nila na maghahati-hati sila sa mga gawaing bahay. Si Rica ang naghuhugas ng mga plato sa umaga. Si Maggie naman ang naghuhugas ng plato sa tanghalian at si Martha naman sa gabi. Si Chito ang nagtatapon ng basura sa gabi. Si Antonio naman ang nagwawalis ng buong bahay. Si Biboy, ang kanilang bunso, ang nagpapakain ng

mga manok sa umaga. Si Miko, ang pinakamatanda, ang tumutulong sa kanilang ama sa bukid. Sa tulong niya at nang kanyang mga kapatid, natatapos nang maayos ang mga gawain sa bahay ni Miko.

Magbalik-aral Tayo

Sagutan ang mga sumusunod na tanong.

1. Ilista ang mga pangalan ng lahat ng anak sa pamilya ni Miko (kasama si Miko) at ang mga gawaing nakaatas sa bawat isa sa kanila.

---

2. Bakit mahalagang nahahati ang mga gawaing bahay kay Miko at sa kanyang mga kapatid? Ano sa palagay mo ang mangyayari kung hindi nila ito ginawa?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 42. Gaano mo kagaling nasagutan?

Pag-usapan Natin Ito

Sa iyong pamilya, anong gawain ang nakaatas sa iyo? Ano naman ang mga gawain na nakaatas sa iyong mga kapatid? Ilista ang mga ito at ibahagi sa kamag-aral.

Alamin Natin

Sa sama-samang pagpapalano at paggawa ng desisyon, nagtutulong-tulong ang mga miyembro ng pamilya sa pagpapalano at paggawa ng mga desisyon tungkol sa mahalagang isyu na nakaapekto sa isa, sa iba o sa lahat ng miyembro ng pamilya. Bilang ng magiging anak, ang pag-aaral nila, pagtatrabaho sa ibang bansa ng isa o karamihan sa miyembro ng pamilya, patakaran sa bahay at ang hatian sa mga gawaing bahay ay ang mga halimbawang isyu na kailangan ang sama-samang pagpapalano at paggawa ng desisyon.

Kung maaari, tanungin ang bawat miyembro ng pamilya kung ano sa palagay niya ang dapat gawin. Kapag kailangang bumuo ng mahalagang desisyon ang isang miyembro ng pamilya, kailangan tanungin ang ibang miyembro kung ano ang nasa isip nila. Maaaring tumulong ang buong pamilya na mag-isip ng mga bagay na isasaalang-alang bago magdesisyon sa sitwasyon o kaso. Halimbawa, kung isa sa miyembro ng pamilya ang gustong pumunta sa ibang bansa, kailangan tumulong ang ibang miyembro ng pamilya sa pag-iisip ng mga bagay na makabubuti at di-makabubuti batay sa kanyang mga desisyon.

Epektibo ang sama-samang pagpapalano at paggawa ng desisyon. Habang maraming idea ang mabubuo, magiging malinaw ang sitwasyon sa taong gagawa ng desisyon. Gayundin, alam ng ibang miyembro ng pamilya kung paano kumilos kapag nalaman nila ang desisyon ng ibang miyembro ng pamilya.

Pag-isipan Natin Ito

Mag-isip nang isang mahalagang gawain na kailangan desisyunan ng iyong pamilya. Anu-ano ang mga bagay na kailangan mong isaalang-alang bago magdesisyon? Ilista ang mga ito. Kausapin ang ibang miyembro ng iyong pamilya at alamin ang kanilang mga opinyon. Pag-usapan ang mga bagay na ito sa pamilya at sabihin sa kanila ang iyong desisyon. Paano sila tumugon?

Alamin Natin ang Iyong mga Natutunan

Sagutan ang mga sumusunod na tanong.

1. Bakit mahalaga ang sama-samang pagpapalano sa paggawa ng desisyon?

---

2. Paano ginagawa ang sama-samang pagpapalano?

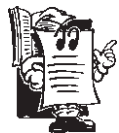
Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 42. Gaano kahusay ang sagot mo?

Tandaan Natin

- ◆ Kasama sa sama-samang pagpapalano ang pagsasaalang-alang ng mga bentahe at disbentahe ng mga gagawing pagkilos ng isang miyembro ng pamilya bago gumawa ng aktuwal na desisyon.

Ngayon, dito nagtatapos ang modyul! Binabati kita at natapos mo ito. Nagustuhan mo ba ito? May natutuhan ka bang kapaki-pakinabang dito? Nasa ibaba ang buod ng mahalagang punto na makatutulong sa iyo na matandaan ang nilalaman ng modyul nang mabuti.

Ibuod Natin

Ipinapahayag ng modyul sa atin na:

- ◆ Tumutukoy ang tungkulin o papel sa inaasahang paraan ng pagkilos batay sa istatus ng isang tao sa lipunan.
- ◆ Tumutukoy ang istatus sa relatibong posisyon ng isang tao sa grupo.
- ◆ Nangyayari ang pagsasalungatan ng papel kung ang gawain sa isang tungkulin ay hindi angkop sa isang pang tungkulin.
- ◆ Nangyayari ang kalabisan sa papel na ginagampanan kung masyadong mabigat ang ginagampanang tungkulin na nagiging sanhi sa pagpapabaya sa ibang tungkulin.
- ◆ Nangyayari ang kalabuan sa papel na ginagampanan kung hindi maliwanag ang gawain sa isang tungkulin.
- ◆ May dahilan kung bakit nagbabago ang tungkuling ginagampanan ng tao: upang makaangkop sa panahon at pagbabagong nagaganap sa kanilang paligid, upang mabigyan ng mabuting kinabukasan ang kanilang pamilya, at iba pa.
- ◆ Ang pangmadlang midya bilang kasangkapang tumutulong sa pag-unlad natin, ay maaaring maging dahilan nang marahas na pagbabago sa ating buhay at sa iba't ibang tungkuling ating ginagampanan sa pamilya, komunidad, at pati na sa buong mundo.
- ◆ Kasama sa sama-samang pagpapalano ang pagsasaalang-alang ng mga bentahe at disbentahe ng mga gagawing pagkilos ng isang miyembro ng pamilya bago gumawa ng aktuwal na desisyon.

Anu-ano ang mga Natutuhan Mo?

Kompletuhin ang bawat pangungusap sa ibaba.

1. _____ ang relatibong posisyon ng isang tao sa panlipunang grupo.
2. _____ inaasahang paraan ng kilos sa isang tao batay sa kanyang istatus.
3. Nangyayari ang _____ kung ang gawain sa isang tungkuling ginagampanan ay hindi tugma sa isa pang tungkulin.
4. Nangyayari ang _____ kung masyadong mahirap ang isang tungkulin na halos napabayaan na ang gawain sa ibang tungkuling ginagampanan.
5. Nangyayari ang _____ kung hindi maliwanag ang gawain na kinakailangan sa isang tungkulin.
6. Kasama sa _____ ang pagsasaalang-alang ng makabubuti at di-makabubuting idudulot ng isang aksiyon ng isang pamilya bago gumawa ng aktuwal na desisyon.

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 43. Gaano kahusay mo itong nasagutan? Nakuha mo ba lahat ng tamang sagot? Kung nasagot mo magaling. Kung hindi naman, pagbalik-aralan ang mga bahagi ng modyul na hindi mo naintindihan nang mabuti bago magsimulang mag-aral ng ibang modyul.

Batayan sa Pagwawasto

A. Anu-ano na ang mga Alam Mo? (*pahina 2–3*)

1. Tumutukoy ang istatus sa katayuan o posisyon ng isang tao kaugnay sa iba pang tao sa loob ng lipunan, organisasyon, at iba pang grupo na kanyang kinapapalooban.
2. Tumutukoy ang tungkulin sa gawain o bahaging ginagampanan ng isa o ibang bagay sa buhay, negosyo, at iba pa.
3. Nangyayari ang pagsasalungatan ng papel na ginagampanan kung ang tungkulin sa isang papel ay hindi tugma sa tungkulin sa isa pang papel na ginagampanan.
4. Nangyayari ang kalabisan sa papel na ginagampanan kung ang pagganap sa gawain ng isang tungkulin ay masyadong mabigat at napapabayaang iba pang tungkulin.

Ipawasto sa inyong *Instructional Manager* ang iyong sagot sa Blg. 5–7.

B. Aralin 1

Magbalik-aral Tayo (pahina 5)

1. a. tagasustento
b. ama
c. manggagawa (mangingisda)
2. Bilang tagasustento, inaasahan na siya ang magbibigay ng lahat na pangangailangan ng kanyang pamilya. Bilang ama, kailangang mapag-aral niya ang kanyang mga anak. Bilang manggagawa (mangingisda), kailangan niyang manghuli ng isda upang may maibenta sa ibang tao at magkaroon ng perang pambili ng pangangailangan ng kaniyang pamilya.

Magbalik-aral Tayo (pahina 6–7)

1. magulang
2. tagapagbigay
3. mabuting kaibigan
4. tagapagbigay
5. anak na lalaki
6. tagasunod ng batas
7. mabuting mamamayan
8. masunuring anak na lalaki
9. masipag na estudyante
10. tapat na empleyado

Magbalik-aral Tayo (pahina 8)

1. a. mabuting kaibigan
b. relihiyosong tao
2. Oo, nagawa niya dahil nagawa niya nang mabuti ang dalawang tungkuling ginagampanan.

Magbalik-aral Tayo (pahina 9)

1. Nangyayari ang pagsasalungatan sa papel na ginagampanan kung ang isang tao ay maraming ginagampanang papel at madali siyang malito. Maaaring hindi na niya magampanang mabuti ang isa o dalawa pang papel niya.
2. Ipawasto sa inyong *Instructional Manager* ang iyong sagot.

Magbalik-aral Tayo (pahina 10–11)

1. Nahahati si Maria sa pagiging mabuting empleyado at mabuting ina. Kailangan na umalis siya nang maaga at umuwi nang gabi mula sa kanyang trabaho. Ang resulta, wala na siyang hustong panahon na makapiling ang kanyang mga anak.
2. Ang kanyang asawa ang gumagawa ng lahat na gawain sa bahay. Siya at ang kanyang pamilya ay walang panahon na makapiling ang isa't isa.
3. Ginagampanan ng kanyang asawa ang lahat ng gawain na hindi niya magawa upang hindi mapabayaang ang kanilang mga anak. Ginagampanan ng asawa ni Maria ang pagkukulang niya. Pinupunan niya ang kanyang mga pagkukulang sa pamamagitan ng pagbigay sa kanila ng mahalagang panahon kung Sabado at Linggo.

Magbalik-aral Tayo (pahina 12)

1. Kasama sa trabaho ni Charina ang pagkokompyuter ng mga sulat na ginawa ng may-ari, pagsulat ng memo, pag-aayos ng mga dokumento at pagkuha ng katitikan kung may pulong.
2. Hinihiling sa kanya kung minsan na gampanan ang tungkulin ng nakaliban na empleyado.
3. Dahil sa dami ng tungkulin na dapat niyang gampanan nahihirapan siyang gawin ang kanyang pangunahing trabaho.

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan (pahina 13–14)

1. Ang tungkulin ay paraan ng asal na inaasahan batay sa istatus ng isang tao sa lipunan.
2. Tumutukoy ang istatus sa posisyon ng tao sa isang grupo.

3. Nangyayari ang pagsasalungatan ng papel na ginagampanan kung ang gawain sa isang tungkulin ay hindi angkop para sa isa pang tungkulin.
4. Nangyayari ang kalabisan sa papel na ginagampanan kung masyadong mabigat ang gawain sa isang tungkulin at napapabayaang iba pang tungkulin.
5. Nangyayari ang kalabuan sa papel na ginagampanan kung ang gawain sa isang tungkulin ay hindi malinaw.

C. Aralin 2

Magbalik-aral Tayo (pahina 16)

1. Ipawasto sa iyong *Instructional Manager* ang iyong sagot.
2. Ipinapahayag ng seleksiyon na kailangang magamit nang mabuti ang ating utak. Kailangan nating gamitin ang ating natutuhan sa ating pag-araw-araw na pamumuhay.

Magbalik-aral Tayo (pahina 18)

1. Hindi tapat na estudyante si Chito. Hindi na niya nagagawa sa oras ang kanyang mga gawain sa eskwela.
2. Hindi, iginugugol niya ang kanyang panahon sa kompyuter kaya wala siyang panahon sa kanyang pamilya.

Magbalik-aral Tayo (pahina 21)

1. Dahil kapag nag-iisang magulang sadyang higit na maraming gawain kaysa sa iba na may katuwang sa pagtataguyod ng pamilya.
2. Hindi lamang niya aalagaan ang kanyang sanggol, kundi kailangan na maibigay niya ang pangangailangan nito. Iba sana ang kanyang sitwasyon kung may asawa siyang tutulong sa kanya dahil magiging magaan ang kanyang mga responsibilidad.

Magbalik-aral Tayo (pahina 22)

1. Ang ibang nag-iisang magulang ay mga taong nabigong magpakasal dahil sa ilang kadahilanan o mga taong namatayan ng kanilang asawa.
2.
  - a. tagasustento ng pamilya
  - b. pinuno ng pamilya
3. Kailangang independyente at matatag ang pag-iisip. Kailangang malakas ang loob at kayang buhayin ang pamilya kahit ano ang mangyari.

Magbalik-aral Tayo (pahina 23–24)

1. Napagpasiyahan ni Gina na magtrabaho sa ibang bansa upang mapag-aral niya ang kanyang mga anak. Gusto niyang mabigyan nang mabuting kinabukasan ang kanyang pamilya pero hindi niya ito magagawa kung hindi siya aalis.
2. Umuuwi siya sa araw ng Pasko at tinitiyak niyang nasusulatan niya ang kanyang pamilya linggo-linggo.
3. Si Gina na ang umaako sa dating tungkulin ni Rico. Si Rico na ngayon ang naiiwan sa bahay upang mag-alaga sa kanilang mga anak. Ang kanilang mga anak ay nagtutulungan sa mga gawain.

Pag-isipan Natin Ito (pahina 26)

1. Sa panahon ngayon, marami tayong makikitang mga babae na gumagawa ng trabaho na noon lalaki lamang ang gumagawa. Nagiging totoo sa ating lipunan ang kasabihang ganito, “Kung ano ang magagawa ng mga lalaki, kaya ring gawin ng mga babae.”
2. Ipawasto sa iyong *Instructional Manager* ang iyong sagot.

D. Aralin 3

Magbalik-aral Tayo (pahina 29)

1. Nagplano sina Kiko at Leah na magkaroon ng dalawang anak lamang. Isinaalang-alang nila ang kanilang kakayahan at kung kailan ipapanganak ang kanilang anak upang mapapangalagaan nila sila nang mabuti.
2. Ipawasto sa iyong *Instructional Manager* ang iyong sagot.

Magbalik-aral Tayo (pahina 30)

1. Napagpasiyahan nila na ipasok siya sa malapit na eskuwelahan. Isinaalang-alang nila ang kakayahan nila at ang lapit ng eskuwelahan sa kanilang bahay.
2. Ipawasto sa iyong *Instructional Manager* ang iyong sagot.

Magbalik-aral Tayo (pahina 31)

1. Pinili ni Nena na kumuha ng pananahi pagkatapos niya ng hay-iskul. Isinaalang-alang niya ang pinansiyal na istatus ng kanyang pamilya gayundin ang kanyang interes.
2. Ipawasto sa iyong *Instructional Manager* ang iyong sagot.

Magbalik-aral Tayo (pahina 32)

1. Nagpasiya si Gardo na pupunta sa Taiwan pagkaraan niyang nakausap ang kanyang asawa. Isinaalang-alang niya ang kanyang kikitain doon kumpara sa kung manatili lamang siya dito. Isinaalang-alang din niya ang lahat na pangangailangan ng kanyang pamilya pati ang planong pagtatayo ng sariling negosyo balang araw.
2. Ipawasto sa iyong *Instructional Manager* ang iyong sagot.

Magbalik-aral Tayo (pahina 33)

1. Nagkasundo ang halos lahat sa pamilya Reyes na nasa bahay na silang lahat pagdating nang ika-8:00 ng gabi. Napagkasunduan din nila na isauli sa tamang lugar ang mga kasangkapan pagkatapos gamitin. Pinagpapasiyahan ng buong pamilya ang mga patakarang pambahay.
2. Ipawasto sa iyong *Instructional Manager* ang iyong sagot.

Magbalik-aral Tayo (pahina 34)

1. Rica—naghuhugas ng plato kung umaga
Maggie—naghuhugas ng plato sa tanghalian
Martha—naghuhugas ng plato sa gabi
Chito—nagtatapon ng basura bawat gabi
Antonio—nagwawalis ng sahig
Biboy—nagpapakain ng mga manok bawat umaga
Miko—tumutulong sa kanilang ama sa bukid
2. Hinati-hati nila ang mga gawaing bahay dahil wala namang silang katulong na gagawa ng lahat ng gawain. Ginawa nila ito upang wala nang alalahanin ang kanilang ama pagkaraan nang mahirap na trabaho sa bukid.

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan (pahina 35)

1. Sa pamamagitan ng sama-samang pagpaplano, matititayak nito na magkaroon ng pagkakataong maipahayag ng lahat ng miyembro ng pamilya ang kanilang opinyon at gayundin upang malaman ang pinal na desisyon hinggil sa bagay na makaapekto sa kanila.
2. Kasama sa sama-samang pagpaplano ang pagpapahayag ng opinyon ng bawat isa bago gumawa ng pinal na desisyon.

E. Anu-ano ang mga Natutuhan Mo? (pahina 37)

1. Istatus
2. Tungkuling ginagampanan
3. Pagsasalungatan ng papel na ginagampanan
4. Kalabisan sa papel na ginagampanan
5. Kalabuan ng papel na ginagampanan
6. Sama-samang pagpapalano

Mga Sanggunian

Jaberi, Bahar M. (1996). *Changing Times, Changing Roles*. Multimedia Internet Services, Inc. <<http://www.iranian.com/July 96/Articles/IdenCrisis III/Iden CrisisIII.html>>. April 3, 2001, date accessed.

The World Bank Group. *Chapter III: Practice Pointers in Participatory Planning and Decision Making*. <<http://www.worldbank.org/wbi/sourcebook/sb034t.htm>>. April 3, 2001, date accessed.